

**Stanovisko komisárky pre osoby so zdravotným postihnutím
k povinnosti zabezpečiť bezbariérový prístup do budov
pre osoby s s obmedzenou schopnosťou pohybu
(podľa § 10 ods. 2 bod 4 zákona č. 176/2015 Z.z.)**

Na Úrad komisára pre osoby so zdravotným postihnutím sa s podnetmi obracajú občania, ktorí namietajú bariérový vstup do rôznych budov, ako aj bariérovosť v budovách (napr. v zdravotníckych zariadeniach, v bytových domoch).

Často poukazujú na to, že v budovách nie je výťah, ani iný vhodný spôsob zabezpečenia bezbariérového prístupu na jednotlivé poschodia. Namietajú, že ak sa chcú dostať na vyššie poschodia, musia prekonať množstvo schodov, čo im ako ťažko zdravotne postihnutým osobám spôsobuje značné prekážky a obmedzuje ich vo voľnom pohybe.

Ako komisárka pre osoby so zdravotným postihnutím sa podieľam na ochrane práv osôb so zdravotným postihnutím priznaných osobám so zdravotným postihnutím medzinárodnými zmluvami, ktorými je Slovenská republika viazaná.

Pri napĺňaní základných ľudských práv je bezbariérovosť nevyhnutnou podmienkou integrácie osôb so zdravotným postihnutím do spoločnosti. Zaručuje, aby ľudia so zdravotným postihnutím, rovnako ako iní ľudia, mali prístup k fyzickému a sociálnemu prostrediu v rámci všetkých oblastí života spoločnosti.

Zabezpečenie prístupnosti fyzického prostredia je pre osoby so zdravotným postihnutím jedným z ich základných ľudských práv. Vyplýva to z **Dohovoru OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím** (ďalej len „Dohovor“), ktorého zmluvnou stranou je aj Slovenská republika.

Požiadavka prístupnosti a zabezpečenia bezbariérového prístupu pre osoby so zdravotným postihnutím vyplýva z ustanovenia **čl. 9 Dohovoru**.

Uvedený článok zaväzuje zmluvné strany (teda aj SR) **prijat' príslušné opatrenia**, ktoré zabezpečia osobám so zdravotným postihnutím, na rovnakom základe s ostatnými, **prístup k fyzickému prostrediu**, k doprave, k informáciám a komunikácii, vrátane informačných a komunikačných technológií a systémov, ako aj k ďalším prostriedkom a službám dostupným alebo poskytovaným verejnosti.

Tieto opatrenia zahŕňajú identifikáciu a **odstraňovanie prekážok a bariér** brániacich prístupnosti a vzťahujú sa, okrem iného, **na budovy**, cesty, dopravné a iné vnútorné a vonkajšie zariadenia, vrátane **škôl, obytných budov, zdravotníckych zariadení** a pracovísk, ako aj na informačné, komunikačné a iné služby, vrátane elektronických a pohotovostných služieb. Ich cieľom je umožniť osobám so zdravotným postihnutím, aby mohli žiť nezávislým spôsobom života.

Prístupnosti prostredia sa týkajú aj ustanovenia čl. 30 Dohovoru „Účasť na kultúrnom živote, rekreácii, záujmových aktivitách a športe“.

Týmto článkom zmluvné strany uznali právo osôb so zdravotným postihnutím zúčastňovať sa na rovnakom základe s ostatnými na kultúrnom živote a zaviazali sa prijať príslušné opatrenia, ktorými zabezpečia, aby **osoby so zdravotným postihnutím mali prístup**:

- **k miestam určeným na kultúrne predstavenia alebo služby**, ako sú divadlá, múzeá, kiná, knižnice a služby cestovného ruchu, k historickým pamiatkam a k významným miestam národného kultúrneho dedičstva,
- **k miestam konania športových, rekreačných a turistických aktivít**.

Hlavné zásady, princípy a požiadavky zabezpečenia bezbariérového riešenia prostredia a prístupnosti stavieb v Slovenskej republike upravuje zákon č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku (stavebný zákon) v znení neskorších predpisov a **štvrtá časť vyhlášky** Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky č. 532/2002 Z. z., ktorá stanovuje podrobnosti o všeobecných technických požiadavkách na stavby užívané osobami s obmedzenou schopnosťou pohybu a orientácie (ďalej len „vyhláška“).

Legislatíva ukladá **povinnosť bezbariérového riešenia stavieb** a určuje technické parametre.

Podľa v súčasnosti platného stavebného zákona stavebný úrad by mal už v územnom konaní posudzovať, či návrh vyhovuje všeobecným technickým požiadavkám na výstavbu a všeobecne technickým požiadavkám na stavby užívané osobami s obmedzenou schopnosťou pohybu.

V podmienkach na umiestnenie stavby okrem iných podmienok určuje aj požiadavky na zabezpečenie prístupu a užívanie stavieb osobami s obmedzenou schopnosťou pohybu a orientácie.

Stavby je potrebné navrhovať tak, aby boli po celý čas životnosti v súlade so základnými požiadavkami na stavby, a ak ide o stavbu, ktorá je určená na užívanie osobami s obmedzenou schopnosťou pohybu a orientácie alebo o stavbu, ktorá je prístupná širokej verejnosti, aby spĺňala aj osobitné požiadavky na užívanie stavby osobami s obmedzenou schopnosťou pohybu a orientácie, najmä požiadavku bezbariérovosti.

Konkrétne všeobecné technické požiadavky zabezpečujúce užívanie stavieb osobami s obmedzenou schopnosťou pohybu a orientácie upravuje **štvrtá časť vyhlášky a jej príloha**.

Podľa vyhlášky **prístup do každej stavby** uvedenej v § 56 vyhlášky (**bytového domu a ostatných budov na bývanie**, bytu osobitného určenia, rodinného domu osobitného určenia, stavby nebytovej budovy a inžinierskej **stavby v časti určenej na užívanie verejnosťou** a stavby s chráneným pracoviskom) musí byť zabezpečený najmenej jedným **vstupom na úrovni komunikácie pre chodcov** bez vyrovnávacích stupňov; pri novostavbe musí byť takto riešený hlavný vstup.

Ak nemožno vstup zabezpečiť vyššie uvedeným spôsobom, musí byť vyrovnanie riešené **rampou, schodiskovou plošinou alebo vonkajším výťahom**. Schodisko a rampa musia mať po oboch stranách držadlá. Rampa musí mať šírku najmenej 1,3 m. Rampa dlhšia ako 9 m musí byť prerušená odpočívadlom. Povrch chodníka, schodiska a rampy musí byť upravený proti šmyku.

Najvhodnejším riešením je, ak je **vstup do budovy na úrovni okolitého chodníka**. V takom prípade majú telesne postihnuté, ale aj iné osoby prístup do budovy bez prekážok.

Prirodzeným **riešením** prístupnosti je aj **rampa**, ktorá vyhovuje tiež rodičom s kočíkmi a seniorom. Aj v prípadoch, keď nespĺňa vyhláškou požadovanú šírku, môže dostatočne a vhodne zabezpečiť prístup do budovy. Pokiaľ spĺňa dostatočne aj ostatné kritériá, možno konštatovať, že základné právo na prístupnosť porušené nie je.

Pokiaľ rampa nie je vybavená držadlami po oboch stranách, prípadne držadlá sú umiestnené v nesprávnej výške, môže to telesne postihnutým osobám, ale napr. aj starším ľuďom, spôsobovať problémy. Prekážkou však môžu byť napr. aj strmé a šmyklivé rampy.

V takýchto prípadoch nie je bezbariérový prístup do budovy dostatočne zabezpečený a základné právo na prístupnosť dodržané nie je.

Schodiskové, zdvíhacie, elektrické plošiny nie sú univerzálnym riešením, pretože neriešia bezbariérový prístup pre rodičov s kočíkmi, starých ľudí, ľudí po úraze (napr. zlomená noha) a pod. Plošiny sú často zamknuté alebo nefunkčné, prípadne chýba alebo nefunguje zvonček a na ich odomknutie je potrebné dlho čakať. Mali by byť iba núdzovým riešením, aj to v odôvodnených a výnimočných prípadoch. Možno konštatovať, že aj v týchto prípadoch nie je bezbariérový prístup do budovy dostatočne zabezpečený a právo na prístupnosť dodržané nie je.

Nevhodným a nedostatočným riešením sú tiež koľajnice, pretože svojou šírkou nevyhovujú potrebám osôb na vozíku a kočíkom zároveň. Napr. koľajnice prispôbené vozíkom môžu byť príliš široké/úzke pre kočíky a naopak. Taktiež je to nevhodné riešenie pre starších ľudí.

Problémy pri pohybe do budovy a z budovy môžu spôsobovať aj **užšie**, prípadne **ťažko otvárajúce vchodové dvere a dverné prahy**.

Vstupné dvere do budovy by mali byť krídlové alebo posuvné a mali by umožňovať otvorenie najmenej na šírku 90 cm. Pred vstupnými dverami by mal byť dostatočný manévrovací priestor pre pohyb osoby s vozíkom alebo s kočíkom.

Čo sa týka **bezbariérového prístupu v budovách**, podľa platnej právnej úpravy pri dvojpodlažnej stavbe určenej na užívanie verejnosťou, ktorá nie je vybavená rampou, a pri viacpodlažnej stavbe sa prístup zabezpečí najmenej jedným osobným, prípadne upraveným nákladným **výtahom alebo schodiskovou plošinou**. Prístup k výťahu musí byť zabezpečený na každom podlaží.

Výtah musí byť dostatočne priestranný na to, aby sa do neho zmestila osoba na vozíku so sprievodom, ale aj rodič s kočíkom. Vstupné dvere výťahu a výťahovej kabíny musia mať šírku najmenej 80 cm. Šírka výťahovej kabíny je najmenej 1,1 m, hĺbka najmenej 1,4 m. Pred výťahom musí byť dostatočný manévrovací priestor pre pohyb osoby na vozíku a pohyb osoby s kočíkom.

Kabína výťahu musí byť vybavená:

- telefónnym alebo signálnym zariadením,
- sklopným malým sedadlom umiestneným v blízkosti ovládacieho panela,
- ovládacím zariadením,
- držadlami.

Podlaha kabíny musí byť rovná, nesmie byť textilná a musí mať protišmykovú úpravu.

Ďalšie kritériá vybavenia výťahovej kabíny sú podrobne upravené vo vyhláske a v jej prílohe.

Chodby musia byť dostatočne široké na to, aby sa tam mohla voľne pohybovať osoba na vozíku so sprievodom, prípadne rodič s kočíkom. Najmenšia šírka chodby je 1,5 m.

Často sa stretávame s tým, že budovy nemajú výťah vôbec. Niektoré budovy výťah síce majú, ale výťahové kabíny nespĺňajú požadovanú šírku a hĺbku alebo nie sú vybavené požadovanými prvkami.

Vyskytujú sa aj prípady, keď výťahy sú dostatočne priestranné na to, aby sa do nich zmestila osoba na vozíku alebo s kočíkom, aj napriek tomu, že nespĺňajú požadovanú šírku a hĺbku.

Pokiaľ výťahové kabíny nespĺňajú požadované rozmery iba o niekoľko cm, ale sú vybavené sedadlom aj držadlom, môžu dostatočne zabezpečiť bezbariérový prístup na jednotlivé poschodia telesne postihnutým osobám.

V prípadoch, keď výťahová kabína nie je dostatočne priestranná, ani vybavená držadlami a sedadlom, už bezbariérový prístup pre telesne postihnuté osoby dostatočne zabezpečený nie je.

Niekedy môžu telesne postihnutým osobám spôsobovať problémy napr. aj prahy, chýbajúce držadlá na schodoch a vo výťahových kabínach, úzke dvere. Ďalej možno spomenúť vysoko umiestnené chodbové privolávače výťahov a ovládacie zariadenia vo výťahových kabínach.

Podľa platnej právnej úpravy v stavbe určenej na užívanie verejnosťou musí byť **najmenej jedna záchodová kabína** pre osobu na vozíku. Pri väčšom počte záchodových kabín pre verejnosť na každých začatých desať záchodových kabín musí byť ďalšia jedna kabína pre osobu na vozíku.

Záchodová kabína musí byť označená medzinárodným symbolom prístupnosti. Na vhodnom mieste je potrebné umiestniť orientačnú tabuľu s označením prístupu k nej.

Podľa prílohy vyhlásky záchodová kabína pre osobu na vozíku musí mať najmenšie rozmery 1,4 m x 1,8 m. Vedľa záchodovej misy musí byť 80 cm široká manipulačná plocha so zabezpečeným

voľným príjazdom pre vozík. Po oboch stranách záchodovej misy musia byť sklopné opierky držadla. Splachovacie zariadenie musí byť umiestnené v dosahu zo záchodovej misy.

V záchodovej kabíne musí byť tiež umiestnené umývadlo a vešiak na odevy vo výške najviac 1,2 m. Vedľa umývadla musí byť osadené držadlo. Na voľnej stene musí byť osadené zrkadlo a sklopná odkladacia plocha. Dvere sa musia otvárať smerom von z kabíny.

Aj v súčasnosti je ešte veľa budov určených na užívanie verejnosťou, v ktorých sa bezbariérové sociálne zariadenie nenachádza, prípadne nie je označené požadovaným symbolom prístupnosti. Záchodové kabíny často nespĺňajú vyhláškou požadované rozmery a vybavenie sklopnými opierkami po oboch stranách záchodovej misy a držadlom vedľa umývadla. Takéto záchodové kabíny sú pre telesne postihnuté osoby nepoužiteľné.

Problémom pre telesne postihnuté osoby tiež môže byť, ak držadlá, alebo iné zariadenie predmety (napr. záchodová misa, zrkadlo, umývadlo) sú namontované v nesprávnej výške, prípadne sklopné opierky vedľa záchodových mís sú namontované na pevno. Prekážkou môže byť aj to, ak prechod do záchodovej kabíny nie je bezprahový.

K bezbariérovému prístupu bezpochybne patrí aj **stojisko vyhradené** pre vozidlo telesne postihnutej osoby pred budovou.

Podľa vyhlášky na vyznačenej odstavnej a parkovacej ploche pre osobné motorové vozidlá musia byť vyhradené 4 % stojísk, **najmenej však jedno stojisko pre vozidlo telesne postihnutej osoby** a musí byť umiestnené **najbližšie k vchodu do príslušnej stavby**. Vyhradené stojisko musí byť označené medzinárodným symbolom prístupnosti (štvorec modrej farby, na ktorom je vyobrazená biela čiara štylizovaná postava hľadiaca vpravo a sediaca na vozíku pre invalidov).

Bariéry sa v budovách určených na užívanie verejnosťou stále vyskytujú a v niektorých prípadoch tieto objekty zostávajú pre osoby so zdravotným postihnutím nedostupné.

V praxi sa dosť často stáva, že stavebné úrady, ktoré majú v procese povoľovania a kolaudácie stavieb rozhodujúcu úlohu, nie sú dostatočne vybavené na presadzovanie bezbariérovosti z hľadiska odbornosti, kapacity a kompetencií. V dôsledku toho dochádza k častému porušovaniu vyhlášky a to aj pri takých stavbách, akými sú napr. školy, zdravotnícke zariadenia, budovy verejnej správy.

Nedostatkom je určite aj to, že vyhláška k stavebnému zákonu neobsahuje žiadne sankcie za nedodrievanie požiadaviek prístupnosti. Zároveň neexistuje oficiálny kontrolný mechanizmus ich dodrievania.

Stavby v častiach určených na užívanie verejnosťou musia byť riešené s parametrami umožňujúcimi prístup osobe na vozíku.

Absencia niektorej z vyššie uvedených technických požiadaviek môže predstavovať prekážku v prístupnosti pre telesne postihnutých občanov, ale aj pre staršie osoby a rodičov s kočíkmi.

Pokiaľ nie je dostatočným spôsobom vyriešený a zabezpečený bezbariérový prístup, **dochádza k porušeniu základného práva na prístupnosť zaručeného čl. 9 Dohovoru.**

K prijímaniu opatrení na zabezpečenie prístupnosti zmluvnej strany (teda aj SR) priamo zaväzuje Dohovor.

Je potrebné, aby všetky budovy určené na užívanie verejnosťou zabezpečili osobám so zdravotným postihnutím bezbariérový prístup.

Preto v záujme rešpektovania Dohovoru a vytvorenia primeraných podmienok pre občanov so zdravotným postihnutím ako komisárka pre osoby so zdravotným postihnutím **navrhujem (a v budúcnosti budem navrhovať) opatrenia, ktoré zlepšia a zabezpečia bezbariérový prístup.**

Tieto opatrenia spočívajú napr. vo **vybudovaní výťahu** a vybavení výťahových kabín požadovanými prvkami, prípadne **namontovaní schodiskovej plošiny alebo iného vhodného**

zdvíhacieho zariadenia, ďalej v **rekonštrukcii vstupov** do budov, **rekonštrukcii sociálnych zariadení** a ich vybavení sklopnými opierkami, držadlami a ďalšími prvkami podľa vyhlášky, **zabezpečení vyhradenia parkovacích miest** pre vozidlá osôb s obmedzenou schopnosťou pohybu tak, aby boli najbližšie k budovám a pod.

V Bratislave, dňa 20.06.2016.

Zuzana Stavrovská, v.r.